

Література:

1. Бовсунівська Т. Основи теорії літературних жанрів : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 519 с.
2. Жулинський М. «Людина від природи хоче читати...». *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах*. Київ, 2008. № 9. С. 6–10.
3. Ізер В. Процес читання : феноменологічне наближення. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької*. Львів : Літопис, 2001. С. 349–366.
4. Кохан Р. А. Поетологічна парадигма радості у світовій літературі про дітей кінця ХХ – початку ХХІ ст. (на матеріалі творів Юстейна Гордера, Джонатана Фоера, Анни Гавальди). Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. 2018. Київ. 242 с.
5. Turner Luke. *Metamodernism: A Brief Introduction // Notes on Metamodernism*. 2015. URL: <http://www.metamodernism.com/2015/01/12/metamodernism-a-brief-introduction/>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-404-7-10>

**IMAGE OF KYIV IN THE HISTORICAL NOVEL
“THE CANDLE BURNS” BY V. MALYK****ОБРАЗ КИЄВА В ІСТОРИЧНОМУ РОМАНІ
«ГОРИТЬ СВИЧА» В. МАЛИКА****Nikolashyna T. I.**

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of the Ukrainian Language
Poltava V. G. Korolenko National
Pedagogical University
Poltava, Ukraine*

Ніколашина Т. І.

*кандидатка філологічних наук,
доцентка,
доцентка кафедри української мови
Полтавський національний
педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

Героїчна оборона Києва в 40-х роках ХІІІ століття знайшла своє відображення в художній літературі. Український письменник Володимир Малик подав панорамне відтворення трагічних подій, узнявши за основу час облоги та захоплення Києва татаро-монгольською ордою, «коли монгольський хан Батий і його брати й воеводи,

пройшовши Поросся у листопаді 1240 р. наблизилися до Києва, оборону міста очолив тисяцький Дмитро» [3, с. 9].

Романіст обрав історичну епоху, яка яскраво засвідчує життєдайність та хоробрість вигаданих героїв, які діють на рівні із справжніми історичними постатями, що слугує доказом ретельної роботи з літописами, архівними та історичними джерелами, науковими працями.

Опертя на історичну основу, уміння побудувати динамічно напружений сюжет історичного роману «Горить свіча» (сплетіння подій і дій персонажів: неволя головного героя Добрині, порятунок тисяцьким Дмитром, оборона Києва у складі княжої дружини від орди хана Бату, повевіряння в монголо-татарський неволі закоханих Добрині та Янки, втеча з полону, повернення до зруйнованого та спустошеного Києва) дозволило Володимирі Маликові зробити висновок: «Рано чи пізно – відродимося, розправимо крила! В цьому моя віра! Бо без віри, без надії важко жити! Зовсім не можна!» [1, с. 421]. Ці слова виявилися пророчими і в наші дні. Російсько-українська війна спонукає до боротьби, до звільнення захоплених територій агресором, до віри в Перемогу.

У тексті *місто* Київ відображує синтез реалій міського буття, його історію, індивідуальні особливості, які відтворюють і увиразнюють його долю та героїв роману. Автор знайомить із Києвом крізь призму художнього образу Менгу, двоюрідного брата хана Бату: «Яка велич і краса! Яка могуть! Місто на горах, мов велетенський корабель, здавалося, пливло в блакиті над зеленими брамами, а під ним, унизу, над самою рікою, розкинулося ще одне таке ж велике місто, що з верхнім складало, власне, єдине ціле, бо було обнесене спільним валом, хоча й нижчим. То був Поділь» [1, с. 7].

Місто Київ як живий організм постає перед читачем різним: до облоги, напр.: «Ось і *Золоті ворота!* Перед ними – просторий майдан, що поступово переходить у вулицю. Всюди тут, на узвишші, розкинулося велике *передмістя*, де купчилися хатини та землянки майстрового люду. Звідси пролягав битий шлях на Васильків та Поросся» [1, с. 14]; утеча князя Михайла через *Білгородські ворота*, напр.: «Хоча князь Михайло намагався виїхати з *Києва*, чутка про його від'їзд швидко поширилася по всьому *місту*, і воно загуло, завирувало. Стривожені кияни вибігали на вулиці» [1, с. 43]; під час облоги, напр.: «Мовчать *київські вали*, мовчить і *Золота брама*. Кияни пильно і не без страху розглядають чужинців...» [1, с. 45]; останній бій, напр.: «Коли Дмитро прийшов до пам'яті, бій уже віддалявся з *Бабиного торжка* в найдальші закутки *Володимирового міста* – до князівських хоромів, *Боричевого узвозу...*» [1, с. 294]; захоплення, напр.: «Так упав *Київ*. Це трапилося 6 грудня 1240 року, на Миколин день. По монгольському літочисленню то був місяць желтоксан року Миші. На дев'яносто третій день облоги, героїчної, але нерівної битви-різанини з безпощадним ворогом» [1, с. 305]. Володимир Малик

зворушливо стверджує, що Київ – «наймогутніший з-поміж тих, які ще були незалежними» [1, с. 207], і робить невтішний висновок: «...залишився сам на сам з усією силою Степу!» [1, с. 207].

Головних героїв роману постійно супроводить передмістя, місто, город, шлях, ворота, майдан, вулиця, шлях тощо, напр.: *Верхнє місто, Нижнє місто, Володимирів город, Ізяславів город, Білгородський шлях, Васильківський шлях, Софійський майдан, Васильківський шлях, Золоті ворота, Софіївські ворота, Десятинний провулок, Боричевський узвіз.*

У романі «Горить свіча» київський простір увиразнюють: урбаноніми-персоналії за посесивною ознакою: ім'я особи (*Володимирів город, Ізяславів город*); урбаноніми орієнтаційно-просторові: а) за напрямом головних шляхів (*Білгородські ворота, Білгородський шлях, Золоторітська вулиця*); б) за торговельним призначенням (*Житній ринок, Бабин торжок*); в) номінація за фортечною брамою (*Лядські ворота*); урбаноніми релігійно-обрядові: (*Десятинний провулок, Софіївський майдан*); урбаноніми ландшафтно-географічні: *Хрещата долина, Либідська долина*; урбаноніми професійно-фахові (*Кожум'яцький узвіз*); урбаноніми-відетноніми: *Іудійські ворота*. Значна частина урбанонімів дійшла до наших днів, засвідчуючи непрості сторінки історії Київської Русі.

Відзначимо, що тогочасний простір м. Києва відтворює єдність топонімної системи «місто-фортеця – місто-столиця» в урбанонімах посесивної, орієнтаційно-просторової, ландшафтно-географічної, сакральної семантики та виконує важливі текстотвірні функції, передає важливу інформацію про трагічні події грудня 1240 року, які змінили хід історії країни та Європи загалом. Образ Києва – це синтез реалій міського буття, його історії (мирне життя, облога, оборона, захоплення, руйнування). Полтавський письменник-романіст В. Малик писав твори на історичну тематику «з одною метою – виправити духовний хребет нашого народу» [2, с. 37], потребу в цьому майстер художнього слова бачив і намагався вплинути на читача, на суспільство.

Література:

1. Малик В. К. Горить свіча : Роман. К. : Укр. письменник, 1992. 431 с.
2. Козюра І., Козюра В. Володимир Малик : життя і творчість. Полтава : АСМІ, 2002. 132 с.
3. Чугуй Т. О. Король Данило Романович у русько-монгольських відносинах: дискусійні питання історіографії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2019. Серія. Історія України. Українознавство : історичні та філософські науки. Вип. 29. С. 6–24.